

Vabariigi President konverentsil "Looduskaitse uued arengusuunad" Kumu kunstimuuseumis

27.05.2010

Teaduskonverents "Looduskaitse uued arengusuunad" on pühendatud Eesti looduskaitse 100. juubeliaastale.

Mu daamid ja härrad, head sõbrad.

Eesti ühe tuntuima keskkonnapoliitilise loosungi pani Paul-Eerik Rummo kirja juba ligi 50 aastat tagasi:

"Siin oled sündinud. Tasasel maal.
Siin on su rahu ja tasakaal."

Veel teist samapalju varem ehk 100 aastat tagasi asutas Artur Toom Vaika linnukaitseala. Ja seda me siin täna ju tähistamegi.

Selle aja jooksul on inimese arusaamad enda ja looduse vahekorra kohta pööraselt muutunud. Muu hulgas on proovitud ka inimvõimete piire looduse alistamisel. Meie õnneks pöörati jõgesid ja nihutati mägesid meist kaugel, kuigi meie osalemisel.

Meil läks siiski hästi. Eesti territooriumi ei tabanud möödunud sajandil samasugune täielik muutumine nagu kunagi Eesti territooriumist suuremat Araali merd või Sloveeniast suuremat Tšaadi järve.

Looduskaitse tänapäevane arusaam erineb ammu eest kardinaalselt. Me nüüd ju teame, et kohalikust tasakaalust ei piisa.

Kuivõrd "kõik on kõigega seotud", nagu Barry Commoner kunagi ökoloogia esimese seadusena sõnastas, siis on kohaliku tasakaalu suurem ülesanne olla kasulik kaaluviht suurema, globaalse tasakaalu saavutamises.

Eestlane võib oma loodusega imehästi läbi saada, kuid kui sedasama ei tee näiteks soomlane, rootslane ja venelane, siis kaob kala Läänemerest ikkagi.

Me võime Eestis erineva karmusega kaitse alla võtta mitte 18, vaid 98 protsenti territooriumist. Kui aga kui samal ajal sulab Himaalajas olematuks Läti-suurune jääliustik või Amasoonias raiutakse põllumaaks järjekordsed metsamassiivid, ei suuda me seda muutust kompenseerida ei üksi ega koos lähemate liitlastega.

Mitmel pool maailmas peame endistviisi ütlema, et inimene peab lõpetama pealetungi loodusele, mitte enam püüdma hõivata aina uusi ja uusi elupaiku kõigis kliimavööndites ja keskkonnatüüpides. See tähendab, et inimene peaks tegevusest hoiduma.

Eestis võib praegu julgelt vastupidise ülesande püstitada. Tasakaalu säilitamiseks on kindlasti vaja kogu aeg midagi teha.

Kui me üldse midagi ei tee, siis katab peagi peaaegu tervet Eesti territooriumi võsa ja seejärel mets. Ja see ei ole siis enam Eesti, nagu ta on vähemasti tuhat aastat olnud.

Meie looduskaitse üldküsimus võiks kõlada: kui kaugemale laseme metsal peale tungida? Kui palju suudame metsa tõrjuda meie tuhat aastat harjumuspäraselt poolavatud maastikult, kui ise oleme põllumajanduslikust eluviisist loobunud?

Aga kui nii endalt küsime, siis küsigem kohe ka: kas meist ka globaalselt aru saadakse? Küsigem ka seda, kui palju oma mikrotasakaalust peame globaalsele tasakaalule ohvriks tooma?

Looduskaitse õpetab mitte võtma ülearust loodusest, teistelt liikidelt ja keskkonnast, ning samamoodi mitte andma ümbritsevasse liiga palju.

Inimene kui liik on mõlemat teinud ja viimastel sajanditel aina suuremas ulatuses. Ometi, nagu on targalt põhjendanud filosoof ja kunstiteoreetik Denis Dutton, kanname me endaga läbi aastatuhandete ja ehk isegi miljonite kaasas ümbritseva keskkonna ideaalpilti. Meie mälu mäletab loodust sellisena, nagu see inimesel ning tema eellasel võimaldas ellu jääda ja toime tulla 3, 2 või 1 miljon aastat tagasi.

Niisiis, lisaks bioloogilise, juriidilise ja majandusliku taustaga küsimustele peab tänapäeva looduskaitse püüdma arvestada ka bioesteetika küsimustega.

See on kõigil tänapäeva inimestel ühine, sest pärineb ajast, mil me kõigi ühised esivanemad elasid veel Aafrika savannis.

Head arutamist!